

Predgovor

Naj začnem z občim dejstvom, da sta Slovenija in Hrvaška sosedni. In ne samo, da sta sosedni, skozi novejšo zgodovino sta bili tudi povezani v različnih razmerjih. Perspektiva, denimo zadnjih dveh stoletij, pokaže, da sta bili medsebojna navezanost in sodelovanje na različnih ravneh in v različnih zvrsteh življenja obsežni in razvejani. V zadnjih dveh stoletjih sta obe strani s procesi modernizacije šli skozi transformacijo družbenega, kulturnega, gospodarskega in političnega življenja. Med obema področjema so se sočasno prepletali obsežni tokovi ljudi, idej, blaga, kapitala in storitev v korist obeh strani. In to je kot historična konstanta zaznamovalo slovensko-hrvaške odnose v dolgoročni perspektivi.

Vse do osamosvojitve obeh držav v letu 1991 sta bili le regionalni enoti oziroma enoti, del drugih, širših političnih ali nacionalno gospodarskih področij, avstro-ogrskega oziroma jugoslovanskega. Med njima ni bilo fizičnih meja, ki bi omejevale ali obremenjevale različne socialne odnose. Sodelovanje je v dinamičnem oziru naraščalo z napredovanjem procesov različnih tipov modernizacije obeh dežel. Širila in diverzificirala se je družbena in gospodarska struktura, s tem pa tudi priložnosti in obeti za obseg in poglobljanje sodelovanja. Ena od značilnosti tega procesa je, da je skozi sodelovanje s Hrvaško v slovenski prostor vstopala jugoslovanska dimenzija. Prek Hrvaške se je Slovenija navezovala na jugoslovanski prostor. Najbolj izrazito je bilo to v političnem in kulturnem oziru pred prvo svetovno vojno in tako je bilo nato v ekonomiji oziroma pri ekonomskem vživljanju v jugoslovansko nacionalno-ekonomsko območje pozneje.

Izkušnja tudi govori, da sodelovanje ni bilo enako pomembno za obe strani. Področje gospodarskega sodelovanja je bilo že eno takih. V Sloveniji je bila menjava s hrvaško republiko znatno večja postavka kot za Hrvaško. Dejstvo, da je bila Hrvaška prva slovenska partnerica na gospodarskem področju na Hrvaškem mnogokrat ni veliko štel. Hrvaški interesi, politični in gospodarski, so bili

drugje. Zaradi prepletenosti in zapletenosti srbsko-hrvaških razmerij na področju Hrvaške, Bosne in tudi Vojvodine je bil strateški pogled hrvaške politike obrnjen proti jugovzhodu. In to se je poznalo tudi na področju regionalne usmerjenosti hrvaških gospodarskih ali kulturnih pobud, ekonomsko-političnih strategij in razvojnih koncepcij. Vzporedno s tem lahko opredelimo tudi konkurenčni odnos, ki se vsemu sodelovanju navkljub vzporedno vzpostavlja, ne samo na področju ekonomije. Tako ni moč prezreti tudi rezultate te dodatne pomenske historične dimenzije. Konkurenčna razmerja so nemalokrat vzbujala občutke prikrajšanosti in nezaupanja, in to na obeh straneh. Percepcija tega vzajemnega čutenja se je v različnih obdobjih manifestirala v modificiranih oblikah, včasih bolj izrazito, drugič pač manj ali pa sploh ne, odvisno od širšega družbenega in ekonomskega konteksta. A nesporazumi so postali bolj izraženi v novejših obdobjih, ko sta obe republikli znotraj jugoslovanske federacije pridobili toliko pristojnosti, toliko avtonomnih političnih orodij, da sta lahko zastopali lastne interese in takrat postanejo razlike očitne tudi v očeh javnosti.

Na ozadju historične perspektive slovensko-hrvaških medsosedskih razmerij je potekalo in poteka tudi sodelovanje dveh historiografij, slovenske in hrvaške. Že na tem mestu lahko postavimo tezo, da sta obe strani, obe historiografiji dali kar precej poudarkov refleksiji različnih oblik medsebojnega sodelovanja med Slovenijo in Hrvaško. Ta refleksija je potekala tako na ravni posameznih raziskovalcev, različnih regionalnih ali skupinskih pobud, a tudi v obliki institucionaliziranega politično sponzoriranega sodelovanja, kar je predstavljala slovensko-hrvaška historična komisija, ki je delovala v letih 2005 do 2007.

Nekoliko drugačno podobo pa kaže drug vidik medsebojnih odnosov. Ta vidik zadeva namreč vprašanje interakcije med obema historiografijama. Oziroma, kako poteka vzajemnostna recepcija njunih metodoloških, konceptulnih in tematizacijskih aspektov mimo pojavnih oblik izpričanega sodelovanja? Zanima nas torej, v kolikšni meri so znotraj prostora obeh historiografij prisotni izsledki raziskav, publicirana stališča in empirične podlage »druge« strani? Zlasti na področju historičnih procesov in pojavov, ki so sicer bolj avtonomnega značaja, a sestavni del širših zgodovinskih gibanj in prvenstveno ne vsebujejo note medsebojnega sodelovanja. Torej v kolikšni meri se raziskovalna izhodišča in spoznanja reflektirajo v drugem historigrafskem okolju? Prav gotovo je mogoče tvegati oceno, da je znotraj referenčnega historiografskega aparata te dimezije malo in da imata obe historiografiji ponuditi ena drugi znatno več tako v ozirih metodologije, historiografskih konceptov in registra tematizacij ne glede na divergentnost interpretacij in izhodišč.

Da bi presegli to stanje, se je na enem od srečanj, na enem od medsebojnih obiskov porodila tudi zamisel, da spodbudimo pretok idej in spoznanj slovenske

in hrvaške historiografije z objavo posameznih vsebin, posameznih interpretacij poglavij hrvaške zgodovine 20. stoletja. Da bi približali slovenskemu prostoru del raziskovalnega dela, raziskovalnih koncepcij in argumentacije smo se odločili izdati zbornik teh del. Članki so izbrani na način, da pokrivajo različne aspekte hrvaške zgodovine 20. stoletja. Se pravi časa dinamičnih sprememb v družbi in tudi historiografiji. Razprave predstavljajo posamezne poglede na kompleksnost hrvaškega 20. stoletja s praga 21. stoletja. Besedila so bila izbrana na način, da bralcem omogočajo na eni strani neposredno komparacijo na polju študija različnih zvrsti identitet ali socialno-ekonomskih dimenzij razvoja znotraj parametrov komunistične ureditve po drugi svetovni vojni. Na drugi strani so bila besedila izbrana s poudarkom, da omogočijo tudi vpogled v argumentirano obravnavo in interpretacije bolj hrvaško obarvanih fenomenov s področja političnih ali manjšinskih študij.

Žarko Lazarević